

УДК 027.081-024.87НБУВ(045)

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.9(314).13-17

Юлія Ейсмонт,

молодший науковий співробітник

відділу наукового формування

національних реферативних ресурсів НБУВ,

e-mail: sunny1234@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3203-8471>

Бібліотеки у процесах дистанційної наукової комунікації: досвід НБУВ

Обґрунтовано потребу в електронних інформаційних ресурсах НБУВ на сучасному етапі. Проаналізовано міжнародні бази даних наукової інформації, до яких бібліотека надає доступ вітчизняним ученим на час карантину та воєнного стану в Україні. Розглянуто проекти НБУВ, створені для забезпечення інформаційних потреб внутрішньо переміщених осіб. З'ясовано переваги та недоліки дистанційної роботи бібліотекарів. Особливу увагу приділено поповненню електронних ресурсів бібліотек.

Зауважено про значну активізацію участі бібліотеки в міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, наукових семінарах та інших науково-організаційних заходах у режимі онлайн. Визначено ефективність дистанційної роботи бібліотечних працівників за умов карантину та воєнного стану в Україні. Наголошено, що організація віддаленої роботи бібліотечних установ дає змогу зберегти інтелектуальний потенціал країни за складних умов сьогодення.

Ключові слова: дистанційна робота; віддалений користувач; карантин; воєнний стан; НБУВ; бібліотека; електронні ресурси; бібліотечні портали знань

Постановка проблеми. За умов карантину та воєнного стану Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (далі — НБУВ) спрямовує основні зусилля на налагодження роботи в дистанційному режимі [9; 10].

Розгляньмо докладніше бібліотечні портали знань і цифрові колекції НБУВ, виокремимо їхні особливості та проаналізуємо затребуваність електронних інформаційних ресурсів згідно зі статистичними даними.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним із різноманітними аспектами дистанційної роботи, приділяли увагу багато вчених. Зокрема, наукову та бібліотечно-інформаційну діяльність НБУВ в умовах карантину висвітлювали Т. Коваль, В. Горєва, Т. Кулаковська, Л. Матвійчук [5]. Проблеми формування дистанційних форм зайнятості в Україні досліджувала М. Моцар [8]. Переваги віддаленого режиму роботи розглянув М. Іншин [4]. Окремі аспекти регулювання дистанційної роботи в сучасному законодавстві України вивчала О. Серєда [12]. Поняття та юридичну природу альтернативних форм зайнятості за сучасних умов проаналізувала Л. Котова [6]. Дистанційна робота як один із видів зайнятості перебувала у центрі досліджень Я. Свічкарьової [11], С. Вишневецької [3] та інших.

Для вдосконалення дистанційної комунікації науковці НБУВ розробили низку методичних по-

сібників, зокрема "Створення та впорядкування профілів наукових установ у Scopus та Web of Science", "Наукометричний профіль дослідника й установи у Google Scholar" (С. Гарагуля) тощо.

Мета статті — висвітлити роботу НБУВ на сучасному етапі; схарактеризувати найпопулярніші та найзатребуваніші електронні ресурси НБУВ, зокрема бібліотечні портали знань; визначити ефективність дистанційної роботи бібліотечних працівників за умов карантину та воєнного стану в державі.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фахівці НБУВ розробили "Бібліотечний портал НАН України" для вдосконалення організації обліку й відстеження публікаційної та видавничої активності НАН України. Ресурс забезпечує відкритість результатів наукової діяльності; збереження цифрового наукового надбання, а також дає змогу уніфікувати подання великого обсягу даних, які є результатом наукової діяльності НАНУ тощо.

У складних реаліях сьогодення НБУВ надає українським ученим віддалений доступ до міжнародних баз даних (БД) наукової інформації Scopus і Web of Science. У вільному доступі — Поточний електронний архів наукових публікацій American Physical Society; електронні продукти на платформі EBSCO; повнотекстова база даних наукових публікацій ScienceDirect.

Наукові співробітники НБУВ розробили інформаційну архітектуру цифрової платформи

ResearchUA, спрямовану на розвиток електронної дослідницької інфраструктури України й формування бібліотечного сегмента всеукраїнського цифрового наукового простору, та реалізували в тестовому режимі відповідний інтерфейс на порталі НБУВ (чл.-кор. НАН України Л. Дубровіна).

Репрезентовано проєкт створення Репозитарію Національної академії наук України, що функціонуватиме на корпоративних засадах із науково-дослідними установами Академії на базі цифрової платформи "Бібліотечний портал НАН України — LibNas UA" [1].

На вимогу часу Національна юридична бібліотека України у співпраці з Інститутом інформаційних технологій НБУВ започаткували роботу інформаційно-аналітичного ресурсу "Біженці та вимушено переміщені особи / Refugees and internally displaced persons" (nbuv.gov.ua/powar).

Проєкт містить структуровану базу даних, що відображає національні та міжнародні напруження у сфері захисту прав вимушених переселенців, їх інтеграції в нові громади, використання соціального потенціалу внутрішньо переміщених осіб (ВПО), широке залучення ВПО до розвитку територіальних громад.

У НБУВ розроблено бібліотечний портал "Наука України: доступ до знань". Ресурс містить авторитетні файли, розширені довідковою інформацією, зокрема щодо вітчизняних наукових бібліотек, їхніх науково-інформаційних ресурсів, наукових фахових видань, наукових установ тощо (www.irbis-nbuv.gov.ua/Sci_Lib_UA). На думку керівника проєкту К. Лобузіної, основною метою формування загальнонаціонального порталу "Наука України: доступ до знань" є надання інтегрованого доступу до бази знань наукового надбання країни через науково-інформаційні ресурси бібліотек [7].

Серед популярних електронних ресурсів НБУВ, інформацію про які надає зазначений портал, варто виокремити загальнодержавну реферативну базу даних "Україніка наукова" (далі — РБД "Україніка наукова"), що є національним електронним науковим ресурсом НБУВ і не має аналогів в Україні, оскільки охоплює всі галузі знання. Професійне наповнення та редагування інформаційного масиву РБД "Україніка наукова" здійснюють співробітники відділу наукового формування національних реферативних ресурсів. РБД "Україніка наукова" встановлено на інтернет-вузлі НБУВ у вільному доступі (<http://www.nbuv.gov.ua/>).

Електронна бібліотека "Україніка" — інтегрований національний електронний інформацій-

ний ресурс. Його унікальність полягає в тому, що він розкриває всю документальну спадщину України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів.

Платформу розробили, підтримують, наповнюють та обслуговують співробітники Інституту інформаційних технологій. Важливо, що записи бібліотеки "Україніка" можуть бути репрезентовані багатьма мовами. Мета проєкту — акумулювати у цифровому форматі твори всіма мовами, незалежно від місця видання, про українську націю, територію нашої держави та про всі народи, які жили або живуть на цих теренах.

Серед користувачів НБУВ також мають попит картотеки та каталоги, сервіси "Наукова періодика України", "Наукова електронна бібліотека", "Репозитарій НБУВ", "Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини", "Інформаційно-аналітичні ресурси Центру досліджень соціальних комунікацій" тощо.

На сучасному етапі у НБУВ також розроблено цифрові тематичні колекції, зокрема "Скородіана" та "Кримський Агатангел Юхимович"; розпочато роботи зі створення цифрового ресурсу "Репресована література"; здійснено формування "Репозитарію НБУВ" і підтримку сайтів наукових періодичних фахових видань НБУВ, організацію наукових метаданих для отримання ідентифікаторів DOI [1].

Про ефективність дистанційної роботи співробітників НБУВ, головні зусилля яких спрямовано на підтримання й наповнення електронних ресурсів установи, зокрема бібліотечних порталів знань, свідчать статистичні дані збільшення на 75% кількості користувачів у 2020 р. порівняно з 2019 р. [5]. За даними програми аналізу log-файлів вебсерверів WebLogExpert, упродовж 2020 р. до порталу НБУВ зафіксовано 33 млн сеансів; 951 млн звернень до вебматеріалів; 23,8 млн переглядів вебсторінок; 394 млн файлів завантажень повнотекстових ресурсів. Кількість щоденних сеансів роботи зросла на 20%, відповідно до кількості звернень до інформаційних ресурсів порталу НБУВ популярність останніх збільшилася на 50% [2]. Доволі високу динаміку відвідуваності електронних ресурсів бібліотеки спостерігаємо й 2021 р. Зокрема, торік до порталу НБУВ було здійснено 31 млн сеансів, звернень до вебматеріалів — 805 млн, переглядів вебсторінок — 18,5 млн, завантажень повнотекстових ресурсів — 445 млн файлів [1].

Бібліотека досягла помітних результатів і в інтеграції наукової інформації на всіх видах носіїв; інформаційному та науково-аналітичному

забезпеченні потреб науки, освіти, культури, державного управління; розбудові електронних ресурсів: електронних бібліотек, архівів, баз даних, репозитарію електронних версій наукової періодики; ресурсів бібліо- та наукометричної інформації; організації доступу наукових установ до зарубіжних БД наукової інформації; розвитку системи цільового інформаційного забезпечення дослідницької та управлінської сфер [5].

Успішно налагодили дистанційну наукову комунікацію зі своїми користувачами й інші провідні вітчизняні бібліотеки. Зокрема, науково-технічна бібліотека імені Г. І. Денисенка КПІ ім. Ігоря Сікорського, працюючи дистанційно, надає можливість скористатися електронними ресурсами, як-от бази даних, які можуть знадобитися для навчання та досліджень і містять посилання на реферативні та повнотекстові БД, пошукові системи, вебпортали, депозитарії тощо.

А Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого запропонувала користувачам власні онлайнві інформаційні ресурси: електронну бібліотеку "Культура України", електронний каталог, бази даних, віртуальну довідку тощо.

Висновки. Через запровадження на території нашої держави карантину з березня 2020 р. і воєнного стану з лютого 2022 р. співробітники НБУВ успішно працюють у дистанційному режимі. Про ефективність такого виду діяльності свідчать статистичні дані програми аналізу log-файлів вебсерверів WebLogExpert, здобуті впродовж останніх років. Згідно з цими даними, провідна наукова бібліотечна установа України, НБУВ, не лише не втратила своїх користувачів, а й здобула нових.

Дистанційна робота бібліотекарів має низку переваг, зокрема можливість виконувати робочі завдання у віртуальному середовищі з використанням інформаційних і комунікаційних технологій; гнучкий графік роботи, який дає змогу розподіляти робочий час на власний розсуд; економічна вигода для установи, адже дистанційна робота сприяє зменшенню витрат на офісні приміщення та технічне забезпечення співробітників [4].

Результатом дистанційної роботи НБУВ стало значне підвищення ефективності діяльності в галузі інтеграції наукової інформації на всіх

видах носіїв; інформаційного та науково-аналітичного забезпечення потреб науки, освіти, культури та державного управління, бібліотечно-інформаційного обслуговування віддалених користувачів. Значно активізувалася участь НБУВ у режимі онлайн у міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, наукових семінарах та інших науково-організаційних заходах [5].

За складних умов сьогодення особливу увагу бібліотечні співробітники НБУВ приділили поповненню електронних ресурсів. Популярність серед віддалених користувачів здобули такі інформаційні сервіси, як "Наука України: доступ до знань", "Бібліотечний портал НАН України" й електронна бібліотека "Україніка". Перевагами зазначених бібліотечних порталів знань є надання користувачам доступу до інформації щодо всіх наявних у фондах бібліотеки документів незалежно від первинної точки входу, значне спрощення формулювання пошукового запиту та скорочення часу здобуття необхідної інформації [7].

На час карантину та воєнного стану НБУВ надала українським ученим віддалений доступ до міжнародних баз даних наукової інформації Scopus і Web of Science. Наукові співробітники бібліотеки розробили інформаційну архітектуру цифрової платформи ResearchUA.

На вимогу часу фахівці головної книгозбірні країни також надають інформаційну підтримку найвразливішим категоріям українських громадян на час війни — внутрішньо переміщеним особам. Так, Національна юридична бібліотека України у співпраці з Інститутом інформаційних технологій НБУВ започаткували роботу інформаційно-аналітичного ресурсу "Біженці та вимушено переміщені особи / Refugees and internally displaced persons" (nbuv.gov.ua/novar).

Організація дистанційної роботи бібліотечних співробітників дає змогу забезпечити доступ віддалених користувачів до систем наукових електронних ресурсів провідних бібліотек України; надати інформаційно-аналітичну підтримку ВПО; зберегти інтелектуальний потенціал країни за складних умов сьогодення, а також сприяє підвищенню кваліфікації та самовдосконаленню бібліотекарів.

Список використаної літератури

1. *Звіт* про діяльність Національної академії наук України у 2021 р. / НАН України. — Київ : Академперіодика, 2022. — 637 с.
2. *Звіт* про діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського у 2020 р. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; керівники НДР Л. А. Дубровіна, К. В. Лобузін, О. С. Онищенко, Л. М. Яременко, О. П. Степченко, Г. І. Ковальчук, В. М. Горвий, Ю. М. Половинчик, С. В. Полтавець. Затв. вченою радою НБУВ 15.01.2021. — Київ, 2021 р. — 130 с.

3. Вишновецька С. В. Дистанційний режим роботи як одна із істотних умов праці / С. В. Вишновецька, Ю. О. Артеменко // *Право і суспільство*. — 2020. — № 5. — С. 49—54.
4. Іншин М. І. Види та зміст переваг дистанційної зайнятості працівників в Україні / М. І. Іншин // *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття*. — Харків : НДІ ППСН, 2020. — С. 48 — 51.
5. Коваль Т. М. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: наукова та бібліотечно-інформаційна діяльність в умовах карантину (2020 р.) / Т. М. Коваль, В. В. Горєва, Т. Л. Кулаковська, Л. О. Матвійчук // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. — 2021. — Вип. 61. — С. 167—191.
6. Котова Л. В. Поняття та юридична природа альтернативних форм зайнятості у сучасних умовах / Л. В. Котова // *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. — 2012. — № 25. — С. 83—95.
7. Лобузін К. В. Портали знань національних бібліотек / К. В. Лобузін // *Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф., 8—10 жовт., 2019 р.* — Т. 1. — С. 341—345.
8. Моцар М. М. Проблеми формування дистанційних форм зайнятості в Україні / М. М. Моцар // *Наукові праці МАУП*. — 2013. — Вип. 2 (37). — С. 123—128.
9. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу : закон України від 04.02.2021 № 1213-ІХ*. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. — Назва з екрана (дата перегляду: 14.03.2022).
10. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : закон України від 17.03.2020 № 530-ІХ*. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. — Назва з екрана (дата перегляду: 14.03.2022).
11. Свічкарьова Я. В. Дистанційна робота як одна із форм атипової зайнятості / Я. В. Свічкарьова // *Держава та регіони. Серія: Право*. — 2013. — № 1 (39). — С. 129—134.
12. Серєда О. Г. Деякі аспекти впровадження регулювання дистанційної роботи в сучасному законодавстві / О. Г. Серєда // *Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 5—7 черв., 2014 р.* — Суми : СумДУ, 2014. — С. 245—248.

*Yuliya Eysmont,
Junior Researcher,*

*Abstracting Department, Institute of Information Technologies,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*

Libraries in the processes of distance scientific communication: the experience of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

The demand for electronic information resources of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine at the current stage is substantiated. International databases of scientific information, access to which was provided by the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine for domestic scientists during the quarantine and martial law in Ukraine, are given. The projects of the Library, created to ensure the information needs of internally displaced persons, were considered. The advantages and disadvantages of remote work of librarians are analyzed. Special attention was paid to the replenishment of electronic resources of libraries. The important library resources of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine are characterized, in particular the portal "Science of Ukraine: access to knowledge", "Library portal of the National Academy of Sciences of Ukraine" and the electronic library "Ukrainika". Emphasis is placed on the value of such information services for remote users under the conditions of the COVID-19 pandemic and martial law in the state. It is emphasized that library knowledge portals play an important role in promoting scientific knowledge in Ukraine and beyond; provide extended access to them due to the use of library and information resources of scientific domestic library institutions and the latest web technologies. Attention is paid to the national DB "Ukrainika scientific", which is one of the important and significant electronic resources of the Library. Various types of remote work of library employees of individual domestic scientific libraries of Ukraine during 2020—2022 are considered. Statistical data of the WebLogExpert web server log file analysis program regarding visits to electronic resources of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine in recent years are presented. It has been noted that the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine has significantly increased its online participation in international, all-Ukrainian scientific and scientific-practical conferences, scientific seminars and other scientific-organizational events. The effectiveness of remote work of library workers under the conditions of quarantine and martial law in Ukraine was determined. It was emphasized that the organization of remote work of library institutions made it possible to preserve the country's intellectual potential under today's difficult conditions.

Keywords: *remote work; remote user; quarantine; martial law; V. I. Vernadsky National Library of Ukraine; library; electronic resources; library knowledge portals*

References

1. *Zvit pro diialnist Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy u 2021 r.* (2022). [Report on the activities of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2021]. Kyiv: Akadempriodyka.
2. *Zvit pro diialnist Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho u 2020 r.* (2021). [Report on the activities of the V. I. Vernadsky National library of Ukraine in 2020]. Kyiv: V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 130 p.
3. Vyshnovetska S. V. & Artemenko Yu. O. (2020). Dystantsiyni rezhym roboty yak odna iz istotnykh umov pratsi [Remote mode of work as one of the essential working conditions]. *Law and society*, 5, pp. 49—54.
4. Inshyn M. I. (2020). Vydy ta zmist perevah dystantsiynoi zainiatosti pratsivnykiv v Ukraini [Types and content of advantages of remote employment of employees in Ukraine]. *Theoretical issues of jurisprudence and problems of law enforcement: challenges of the XXI century*. Kharkiv: Public Policy and Social Sciences Research Institute, pp. 48—51.
5. Koval T. M., Horieva V. V., Kulakovska T. L. & Matviichuk L. O. (2021). Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho: naukova ta bibliotekno-informatsiina diialnist v umovakh karantynu (2020 r.) [The V. I. Vernadsky National library of Ukraine: the scientific and library and information activities in quarantine (2020)]. *Academic Papers of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 61, pp. 167—191.
6. Kotova L. V. (2012). Poniattia ta yurydychna pryroda alternatyvnykh form zainiatosti u suchasnykh umovakh [Concept and legal nature of alternative forms of employment in modern conditions]. *Actual problems of law: theory and practice*, 25, pp. 83—95.
7. Lobuzina K. V. (2019). Portaly znan natsionalnykh bibliotek [Portals of Knowledge of National Libraries]. *International Scientific Conference "Library. Science. Communication: Current Trends in the Digital Age"*, Kyiv. Available at: <http://conference.nbuv.gov>.
8. Motsar M. M. (2013). Problemy formuvannia dystantsiynnykh form zainiatosti v Ukraini [Problems of forming remote forms of employment in Ukraine]. *Academic Papers of Interregional Academy of Personnel Management*, 2 (37), pp. 123—128.
9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia pravovoho rehuliuвання dystantsiynoi, nadomnoi roboty ta roboty iz zastosuvanniam hnuchkoho rezhymu robochoho chasu. (2021). *Law of Ukraine on February*, 4, № 1213-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua>. [Accessed: 14.03.2022].
10. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na zapobihannia vynyknenniu i poshyrenniu koronavirusnoi khvoroby (COVID-19)*. (2020). Law of Ukraine on March 17, № 530-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua>. [Accessed: 14.03.2022].
11. Svichkaryova Ya. V. (2013). Dystantsiina robota yak odna iz form atypovoi zainiatosti. [Remote work as one of the forms of atypical employment]. *State and Regions. Series: Law*, 1 (39), pp. 129—134.
12. Sereda O. G. (2014, June). Deiaki aspekty vprovadzhennia rehuliuвання dystantsiynoi roboty v suchasnomu zakonodavstvi [Some aspects of the implementation of remote work regulation in modern legislation]. *Actual problems of legal science on the path of modern development of the state and society. Proceedings of International Science Conference*, pp. 245—248. Sumy State University. Sumy, Ukraine.

Надійшла до редакції 16 вересня 2022 року

УДК 027.7НТБ_НУ_Львівська_політехніка:[004.65:030]](045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.9(314).17-24

Світлана Лісіна,

кандидат іст оричних наук,

доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету у "Львівська політехніка",

e-mail: Svitiva@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2929-2652>

Інформаційний ресурс енциклопедичних видань науково-технічної бібліотеки Національного університету у "Львівська політехніка"

У статті розглянуто масив довідкових видань науково-технічної бібліотеки Національного університету у "Львівська політехніка" (далі — НТБ НУ "Львівська політехніка") за змістом (універсальні й галузеві енциклопедії) та географічним (інформаційний продукт, вироблений в Україні) аспектами, а також за хронологією (1992—2021).

Схарактеризовано особливості енциклопедичних і словникових видань; досліджено хроніку українських енциклопедій бібліотеки НУ "Львівська політехніка" як базу освіти і наукових процесів; окреслено перспективи використання довідкової літератури у практиці навчального закладу.

Подано формальну модель бази даних (БД) енциклопедичних видань науково-технічної бібліотеки. Авторка запропонувала БД "Інформаційний ресурс енциклопедичних видань науково-технічної бібліотеки Національного